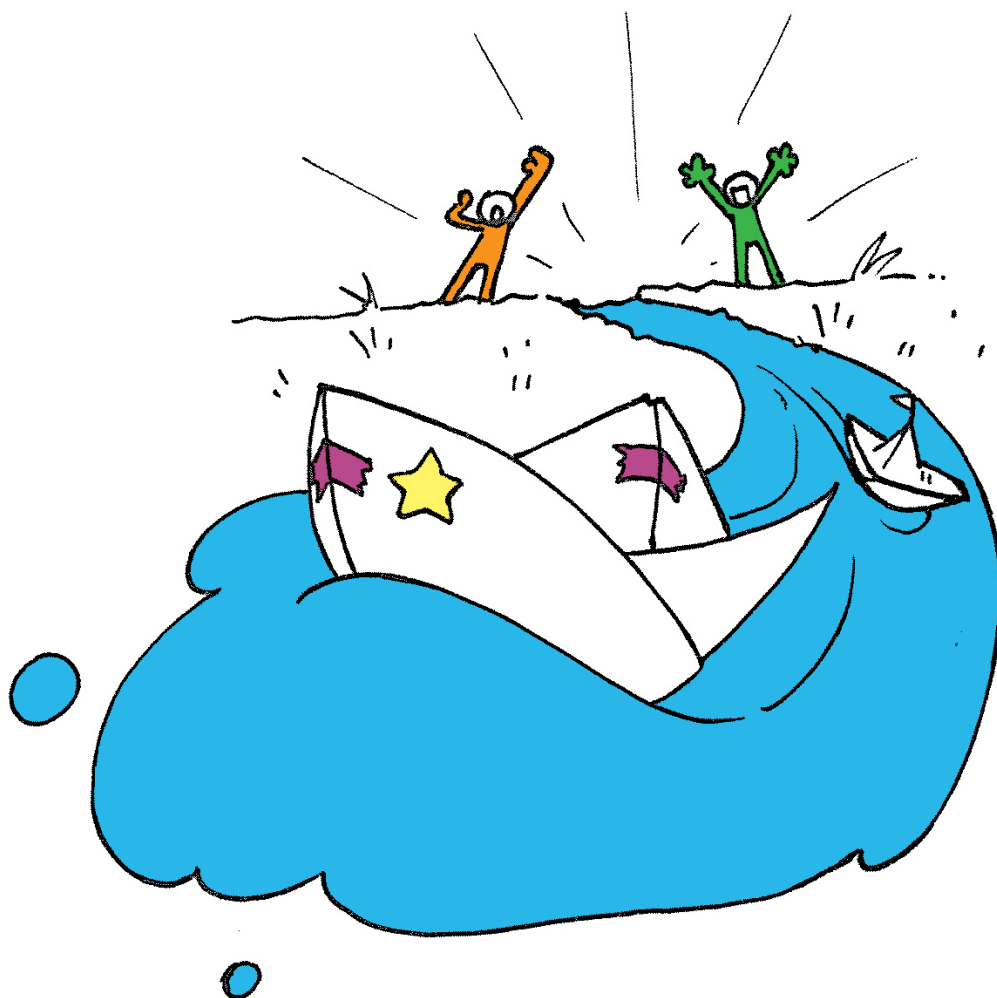

Puštam papirnatu ladu

Izdavač:

Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije,
Služba za mentalno zdravlje

Za izdavača:

Doc. prim. dr. sc. Željka Karin, dr. med., spec. školske medicine; ravnateljica Nastavnog zavoda za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije

dr. sc. Željko Ključević, dr. med., spec. psh., uži spec. adiktolog ; voditelj Službe za mentalno zdravlje

Sela Tecilazić, ravnateljica Škole za dizajn, grafiku i održivu gradnju – Split

Ivana Korjenić, prof. hrvatskog jezika i književnosti, ravnateljica škole likovnih umjetnosti

Urednik:

dr. sc. Željko Ključević, dr. med., spec. psihijatar, uži spec. adiktolog

Predgovor:

Mirela Grbić, prof. defektologije, stručna suradnica pri Službi za mentalno zdravlje, voditeljica Odsjeka za preventivne programe

Autorica pjesama:

Filipa Jadrić

Vanjske koordinatorice i suradnici/-ce projektnih aktivnosti:

koordinatorica u Školi likovnih umjetnosti, Split: Aleksandra Dužević, stručni suradnik, dipl. pedagog

Ilustracija : Maja Ostojić prof. stručnih predmeta, učenici 2.raz.grafičkog i fotografskog dizajna Škola likovnih umjetnosti - Split

Lektorica: Victoria Vestić, doktorandica na Filozofskom fakultetu u Splitu

Recenzije:

Marija Boko, studentica anglistike i kroatistike na Filozofskom fakultetu u Splitu

Ivana Jarebić, prof. hrvatskog jezika i književnosti u Trogiru

Ivana Bašić, prof. hrvatskog jezika i književnosti u Zagreb

Priprema i oblikovanje e-publikacije:

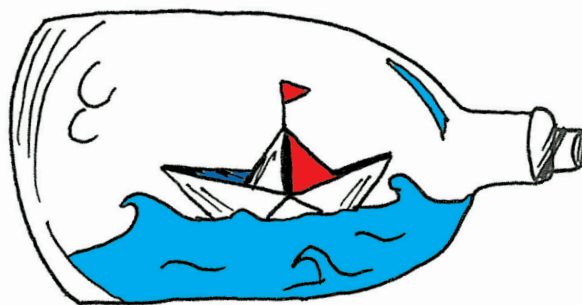
učenici Škole za dizajn, grafiku i održivu gradnju – Split

Marko Dragun, ing. stroj., Elza Vukičević, mag. dizajna

Split, listopad 2022.

E-publikacija

ISBN 978-953-8171-21-5

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove publikacije ne može biti objavljen ili umnožen u bilo kojem obliku ili na bilo koji način, elektronički ili mehanički bez prethodne suglasnosti izdavača i vlasnika autorskih prava.

Riječ urednika

„Ne ja, pjesnici su otkrili nesvjesno.“

S. Freud

Biblioterapija i poetska terapija jedne su od mnogih ekspresivnih tehnika, kreativnih disciplina koje se primjenjuju u savjetodavnom i terapijskom radu. Prvo sustavno predstavljanje uporabe poezije u terapeutske svrhe, tj. kao načina komunikacije između pacijenta i terapeuta, javlja se 1969. godine u esejima J. Leedyja, a zapisi uporabe u svrhu unaprjeđenja mentalnog zdravlja govore o tome da se poetska terapija upotrebljavala već u ranom 19. stoljeću. Ove „pomoćne discipline“ prihvaćene su od davnina zbog svoje jednostavnosti i pristupačnosti svakom čovjeku, a posebno su primjenjive u radu s djecom i mladima čiji motiv za rad na sebi u klasičnom, konvencionalnom settingu nerijetko zna biti vrlo nestalan, čak i „neodrživ“ u toj osjetljivoj životnoj dobi. Stručnjaci za mentalno zdravlje u svom radu nastoje dati osjećaj sigurnosti i uspostaviti povjerenje, kao i otvoriti moguću perspektivu u prostoru i vremenu svima koji imaju potrebu pomoći sebi, ali i drugima, što je u današnjem aktualnom trenutku posebno važno i nerijetko zahtjevno. Poezija i jest jezik slika i osjećaja koji nisu posloženi u perspektivu već nam kao skup osjetilnih iskustava otkrivaju nesvjesne sadržaje naših i tuđih života kroz komunikaciju i kulturu dijaloga koja je nažalost gotovo nestala u 21. stoljeću. Biblioterapija iznimno je korisna i ljekovita kao i druge ekspresivne tehnike kod osoba koje ne mogu drugačije iskazati potisnute osjećaje koji ih opterećuju i tako zaustavljaju ili otežavaju njihov rast i razvoj. Ideja ekspresivnog

pisanja jedna je od tehnika poetske terapije koja budi nadu kao takva jer oslobađa psihičku energiju i otvara mogućnost promjene ako je dobro vođena i usmjerena. Napisane riječi kao i one izgovorene u terapijskom procesu oblikuju unutarnji svijet na novoj (manje zabrinutoj, podnošljivoj razini), donose promjene životnog ritma, tempa i sadržaja koje nude drugačija rješenja adolescentnih problema i zato su ljekovite. Vlastitim kreativnim snagama, osnažene vrijednosti djece i mladih tako postaju novo pozitivno uporište za njihovo mentalno zdravlje u sve složenijem, dinamičnom, promjenjivom, virtualnom svijetu u kojem odrastaju.

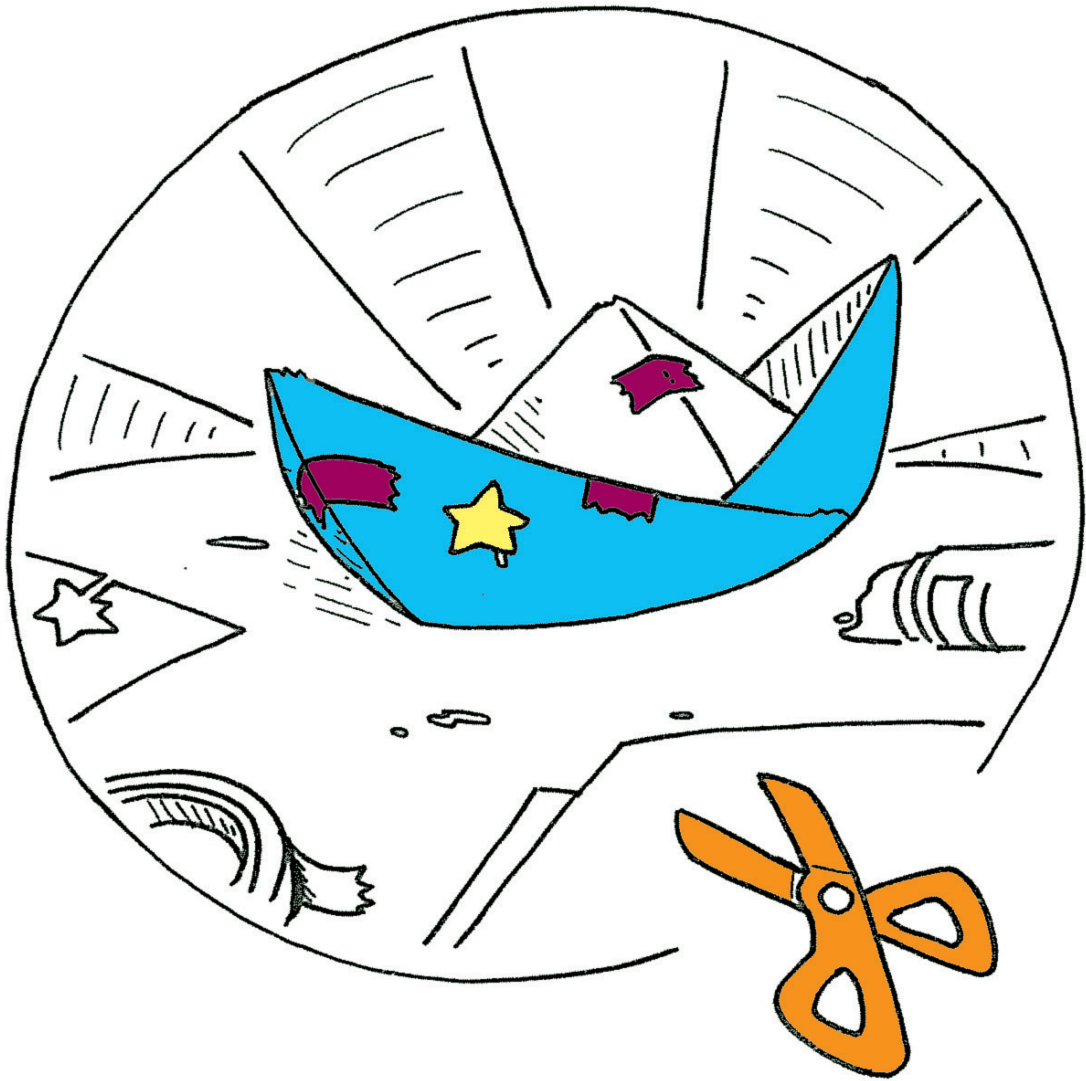
Izgovorene riječi imaju moć trenutka, ali i rješenje situacije u kojoj se svi mi možemo naći, zapisane ostaju zauvijek onima koji ih žele čitati kao utjehu i nadu, motiv za neko novo stvaralaštvo u vremenu koje je ispred vas i koje donosi uvijek neka nova iskustva i mogućnosti!

Voditelj Službe za mentalno zdravlje

dr. sc. Željko Ključević, dr. med., spec. psihijatar,
uži spec. adiktolog

Split, 10. 10. 2022.

na Svjetski dan mentalnog zdravlja

Uvodna riječ

U radu s djecom i mladima svjesni smo koliko je važno moći podijeliti osjećaje koji znaju biti za njih nepoznati i novi, no nažalost ponekad izrazito neugodni i bolni. Forma ili način na koji će se to dogoditi u terapijske svrhe tada postaje gotovo nevažna jer je postignuto oslobađanje napetosti, rasterećenje, koje donosi ljekoviti učinak. Snaga izgovorene i/ili napisane riječi kao i one slušane je da imaju moć jer riječi su „sposobne nositi“ mnoge emocije odjedanput i „držati ih na okupu“. Način kako upotrebljavamo riječi ima velike posljedice na naše, ali i tuđe mentalno zdravlje.

Kada snažne emocije mogu biti iskazane na jednom mjestu i u ovakvoj prihvatljivoj formi ljekovite metafore, tada se riječima može oblikovati unutarnji svijet pojedinca, ali i skupine. Riječi tada postaju zvukovi, mirisi, okusi i boje koje mogu izravno djelovati i na toplinu i/ili hladnoću na razini tjelesne, ali i mentalne vibracije.

Sva naša osjetila mogu biti podražena uključujući i „šesto osjetilo“, osjetilo koje nas okružuje u kontaktu s prirodnim procesima stvarajući neke nove, drugačije slike o čemu svjedoči i ova posebna zbirka pjesama mlade, darovite autorice koja je okupila svoju kreativnu energiju u svojoj impresivnoj poeziji koju ne piše, već je živi.

Tako bi trebalo biti i u terapijskom okruženju: konstantno i strpljivo započinje komunikacijski proces na način koji razvija odnos te omogućava

izražavanje i imenovanje potreba s povjerenjem koje pruža utjehu. Život i jest kreativan proces zar ne, čak i onda kada trebamo redefinirati poneku situaciju i preoblikovati životne ciljeve...!? Nada da je moguće na jedinstveni, osobni način izraziti univerzalnu i bezvremensku priču koja postoji u svima je pred nama iako se to u jednom trenutku činilo gotovo nemogućim...!

Ova zbirka poezije jest postala naša zajednička pjesma, koja će, vjerujem, ugledati svjetlo dana. Zahvala svima koji su dali svoj doprinos kako bi se to i dogodilo, a posebno tebi, Filipa, jer si donijela odluku te nesebično podijelila svoj intimni prostor i dala potpuno drugačiji smisao svojim „papirnatim lađama“. Uspjela si ih napraviti, ali i pustiti u našoj zajedničkoj plovidbi kojoj su se pridružili mnogi stručnjaci, ali i tvoji vršnjaci s ciljem koji je hvale vrijedan jer može pomoći i drugim mladim ljudima da ne izgube nadu i pronađu smisao...!

Mirela Grbić, prof. defektologije,
stručna suradnica pri Službi za mentalno zdravlje,
voditeljica Odsjeka za preventivne programe

POKRETI

aerodrom svijetli, tisuće ruku
dosežu nebo
i padaju posvuda kao mrtve ptice.

budim se pod težinom izdaha
kako avion uzlijeće,
izuvam cipele
raspuštam kosu
i vrištim

sve oko mene se neprestano giba;

oblaci se komešaju
šipak puca i cijedi se i opet rađa
trava šumi, a potok raste

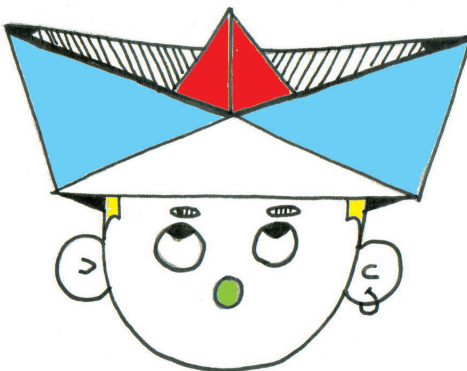
objavljuju rat,

svima se nekud žuri.
stvari se prebrzo događaju
otkako nisam dijete.

šipak šumi, potok puca
rađa, raste i cijedim se
utapam

a zašto ja samo stojim?

zašto jedina stojim?

NIŠTA

je moja razvikana mašta nasuprot
mekoće oblačnih dana
otežalih trepavica i mirisa mokre zemlje,
otkako se više ne skrivam pod kestenom.

sve je tako veliko i stvarno
moje ruke
moje noge
moje grudi

to ti je život
od kojeg se tresem;
padam pod vlastitim tijelom,
bojim se hodati.

znala sam da će biti ovako.

puštaš me ponekad da budem dijete
koje strepi od mraka i babaroge
grliš me, kažeš, nije to ništa
i zaista

ništa je

kad mi stisneš ruku

pobjegnemo

pred nekoliko dana na pijaci
svo to ljeto srušilo se na mene.

od srijede su se stvari jednostavno
događale,
tumarala sam pokušavajući
zabilježiti
trenutak u kojem
bih se mogla zadržati,
izvanjski Svijet me odjednom
užasavao.
govore da smo sigurni,
a što ovdje ima?

nekom strančiču kupili su šeširić
obrisali mu usta
priprijetili mu

između štandova su se rasule
jabuke.

shvatila sam da je tu sav život;

baba sa šarenom maramom
kune švercere
divlju djecu
proklet bio i rat i tko ga izmisli
proklete i novine
nitko više ne piše pjesme

i bila je u pravu

U STANJU VISOKOG STRESA

ljudi puše.

svaki pokušaj prestanka
završava nestankom.
gubljenjem u zjenicama nasuprot
utapanja u glasovima straga,
rezultira reakcijom na opasnost.

prošli tjedan tražili su me tri dana.

sjedila sam nepomično uz umjetnu biljku,
izjednačavale smo disanje.
neka žena umila me krpom za brisanje
prašine,
molila me da se ustanem
držala me je za ruku
tresla me za ramena

vikala je

nisam se mogla iščupati s mjesta
od svog tog uzemljenja
sam rasla i postajala si tijesna

ali, teško je to za razumjeti.

tri dana nisam zapalila cigaretu.

u stanju visokog stresa,

ljudi puše.

ŠTO BI ME SPASILO?

kada su nedjelje postale preduge
za lijepe snove,
plašila sam se sklopiti oči.
budio me sebični saten,
krao mi je plesne korake
i malo po malo,
ostajala sam svačija –
a sama
zatrpana olupinama
vlastitih boja,
često nepriznatih

kada su nedjelje postale preduge
za ležanje na suncu,
plašila sam se dana.
znala sam govoriti
one su jednostavno takve,
čupala sam kraste i rastvarala rane
i to je bilo i više nego dovoljno
da počnem duboko disati
da čučnem
da brojim do sto
do tisuću
do kraja

to je bilo i više nego dovoljno

da stanem...

kada su nedjelje postale prečeste,
rekla sam, to je kao da ti je netko
iščupao ruke i noge
i nisam mogla

hodati niti grliti

a svi su rekli

otiđi trčati

zagri samu sebe

tko će ako ti nećeš?

to bi te spasilo

ne vjerujem svojim riječima
dok ti govorim
ispod stare lampe;
nar krvari, ako ga razrežeš
i ruža u celofanu uvene

oblaci su
kapljice i kristali
rasprše se kao misli
ne možeš sjediti na njima
niti graditi dom
ne možeš

vjerovati u stalnost
takvi smo mi, ljudi,

ja stojim, ali me ipak
pridržavaš
kao da ću se i ja upravo rasplinuti

oblaci su uvijek tu
i ruže uvijek rastu

rastvaraš mi dlan desne ruke

kažeš

ti si mali nar

kažeš

ovog sam ukrao

koliko sam puta rekla
volim te,
dizala sam zemlju u nebo,
izuvala cipele
da ne nagrđim oblake,
rasla cvijeće iz njedara,
iz pitara čupala snove
i zatrpavala ih kao da će moje
žilavo meso
narasti tvoje

ne postoji takvo mjesto

u kojem

je moguće spasiti Svijet.

koliko sam puta rekla
da me ionako nema,
srljala sam otkriti smisao
snijega
(prije otopljenja)

smijeha
(prije potonjenja)
i kao da iz svega
još uvijek

ništa

ne znam.

moje tijelo nije dovoljno veliko
da svih pokrijem
kada pljušti

valjda sam to naučila

jer sad ne postoji takvo mjesto

koje u meni ne propušta

iznova učim boje,
brojim pločice bolničke kupaonice
za osoblje.
bojim se da ću se izgubiti na putu do
vrata,
nestati s vodom koja neprestano curi
penje mi se do grla
i ulijeva u srce
pa se umirujem dok plačem.
proučavam se u ogledalu,
oči i velike obraze

tu me gleda samo dijete
ponovno me tapše po ramenu
kao da je veća od mene

i želi da ju pustim?

brojim pločice
bojim se da neću pronaći vrata
i da će ona tu zauvijek ostati;

a tko će me onda tražiti
tko bi me još tražio

u bolničkoj kupaonici

za osoblje

ja imam bijelu krep-kožu
osutu od bijesnih metafora.
u snovima me ljube zmajevi,
bude me žestoko i udaraju u leđa
sve dok ne ustanem i govorim
ja sam vatra

ja sam vatra.

ja imam najsnažnije ruke na Svijetu,
nosila sam ogromne kuće.
voćnjake sam presadila u beton
Beograd preselila u potkrovlje
presložila sve ormare
nisam plakala

ja te ne volim zato što me voliš

ne trebaš mi

znaš da nikada ne lažem

osim u svojim pjesmama.

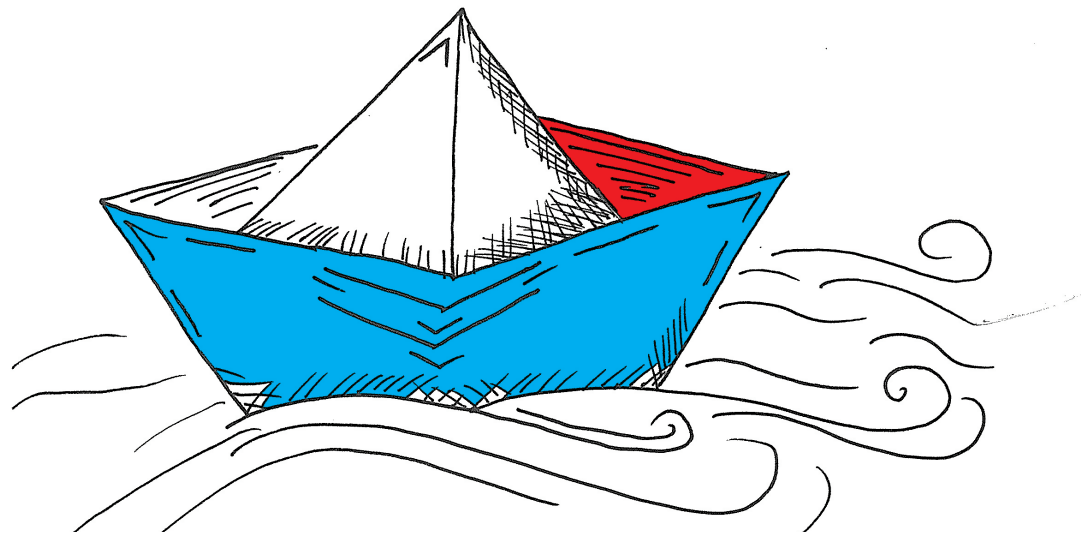
UM U DVIJE BOJE

pričala sam mu o tebi prije sklapanja očiju,
potpunog razaranja ideje o smislu
dugih hlača ljeti, žene koja ne pije i ne puši
ljubavi koja raste jedino iz lonca
i vikend-putovanja nakon bučnog tjedna
u kojem se nismo dodirnuli ni pogledom.
on je skratio kovrče i ojačao ruke
motao je Old Holborn i rondao
vani je bilo tridesetak stupnjeva
i grmljavinsko nevrijeme,
a i ja sam kišila.

on nikad nije vjerovao u moj izbor muškaraca

čekali smo da se nebo ustane
da pobjegnemo od kariranih stolnjaka
rogovi sa zida ubadali su me
u grudi
lovila sam svoj rep
on je lovio mene
rekla sam mu kako je tebi more voda,
a ti si meni more
nagnuo se i dodirnuo mi obraz

„to je um u dvije boje“

TVOJE, MOJE PUTOVANJE

ležala sam u zelenoj posteljini
danima, moje ruke i noge
su ulazile i izlazile
bila sam
autocesta
u mojemu truhu spavao je medvjed
ispod jastuka su bile karte
i zvijezde
i još jedna nedonešena pjesma

na stropu su svijetlile mušice
namjerno su me mučile
ja putujem, putujem, putujem
tražim inspiraciju u tuđim krošnjama
kradem korake
i poljupce
koji isto nisu moji, a ni tvoji

ležala sam ne pripadajući

nemam ti što za ispričati,

bilo je zabavno

a što si ti radio?

želim se preskočiti
barem jednom u tjedan dana;
odustati od sentimentalnosti
raspetljati noge i kosu
otvoriti prozore
kupiti stablo

ukrasti crvenu haljinu s pijace
inače ne volim crvenu boju
ni haljine
pijace obožavam.
ja svaki dan crtam portrete sebe
i doručkujem cigarete
kažu, gubim, vrijeme
je brže svake godine

jučer sam bila dupin,
danas sam opet lavica
a petkom mi nikne perje
letim unatraske
i razmišljam

da mi je barem preskočiti nedjelju

želim se pomaknuti iz tog mjesta
želim te voljeti
više
manje
tiše

želim biti blaža
snažna
ne mogu se gurati preko reda
uvijek je kasno
kad se pravim važna

utopiš me.

ne mogu više jesti
stalno mi raste trbuh
a nikada srce
i nikako krila
pa te volim curenjem očiju;
užasavajuće isto

i pitam te

kako te nije strah

kad ti pročitam misli

bolovi u nogama će proći
kao i razbijanja betona samo
sluzavom kožom,
strah od zime
koju ne mogu otjerati šibice,
strah od kradljivice boja
i vječnog, ispranog sna iz kolijevke
koja se njiše uvijek
oko Nove godine
pa stane.
kad bude proljeće
od svega ćemo ostati
samo mi, prekriveni ljubičicama

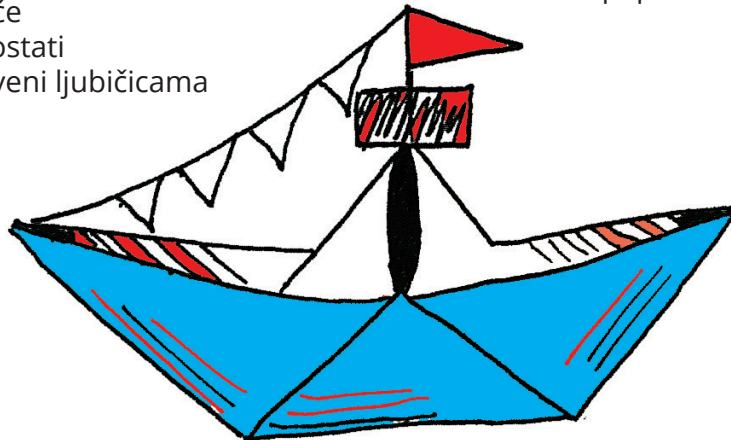
ruku i glava visoko,
spremni ispričati priču

Kupila si mi haljinicu,
Izbrojala sam
Šesnaest suncokreta
Sve te godine za kojih te nije
bilo
Ovdje ili ondje
Brodovi su jednako disali
Kao i dame ukrašene
Koraljima Crvenog mora.

Varao te
Ovdje i ondje

Ti,
Sa ručkom u kapetanskoj kapi
Ja,
Sa potočićem
Iz vlastitih očiju
Iza bijele kuće

Puštam papirnate lađe

Iz recenzija:

„Kako napisati ovo, a ne zapetljati s mojim stilskim osjećajima?“ – shvatila sam da to nije važno – važno je biti iskren i pisati iz srca. To je oduvijek bilo najvažnije. Ako tekst može u meni pobuditi želju za stilskim osjećajima, onda ova recenzija mora trpjeti takvu sudbinu jer mi nešto govori da su ove pjesme vrijedne toga. Uostalom, tko još želi biti svezan standardnim recenzijama, komentarima i kritikama. Nova smo generacija – vrijeme je za nove načine pisanja.

Pred nama je dokaz da mladi imaju snage! Koliko tih hrabrih i odvažnih ljudi može naći u sebi snage da budu iskreni – makar na papiru? Ova autorica je to učinila – ogolila se, bori se. Zašto ne bi? Tko joj to može zabraniti? Jednako je vrijedna kao i oni. Mogu li oni, kao ona, pustiti papirnate lađe sa svojim osjećajima za svakoga da ih pronađe? Imaju li ti ljudi istu hrabrost? Hoće li pustiti suzu kada im je teško ili će stoički gledati kako se Svijet pred njima raspada, gori, propada...

„Svaka čast!“ – šapnut ću i viknuti ako treba put autorice ovih tekstova jer je učinila ono što mnogi ne mogu. Bori se i trudi. Naposljetku, došla je u Savjetovalište – za to treba hrabrosti. Prepoznala je te priznala da ima problem i možda se sada osjeća slomljeno i misli da nema hrabrosti izići na Sunce i smijati se. Ja joj kažem da će je pronaći – da samo treba pronaći vjeru u sebe, a ako ne može vjerovati u sebe, drugi će vjerovati u nju.

Kada čitam ove pjesme, ja vjerujem u nju.

*Marija Boko,
studentica anglistike i kroatistike
na Filozofskom fakultetu u Splitu*

Recenzija pjesmarice:

...od davnina je poznata ljekovita moć riječi, a ova pjesmarica najbolji je dokaz te tvrdnje. Pokreti su ovo koje na papir prenosi jedna pjesnička duša, a svaka pjesnička slika prikazuje jedan život, život prožet svjetlom i tamom, pitanjima i strahovima, ali i nadom.

...personifikacija ljubavi pruža mogućnost biti ono što autorica jest, dijete, a djeca su najiskrenija, priznaju sve svoje strahove, tako se najbolje osjećaju, a svi problemi postaju ništa uz stisak ruke, svima nama tako potreban. To je melem za ranjenu dušu, bijeg od surove stvarnosti, a svijet je surov, nesiguran i to ova pjesnikinja minuciozno opjeva, ali onda se ispred nje, dok slaže kockice mozaika vlastitog života, na pijaci, tom mjestu susreta, buke i vreve, rasipaju jabuke između štandova.

...oko nas postoje ljudi koji svoje disanje izjednačavaju s disanjem umjetne biljke i treba čuti njihov vapaj. Uvijek će se pojaviti netko tko je spreman pomoći, barem umiti krpom za prašinu kako bi osvijestio, podigao na noge s tla, razumio, iako kao što sama pjesnikinja kaže, razumjeti nije lako jer za iščupati se iz ponora potrebna je golema snaga, ali zato smo ljudska bića, da zaštitimo, pomognemo, budemo blizu.

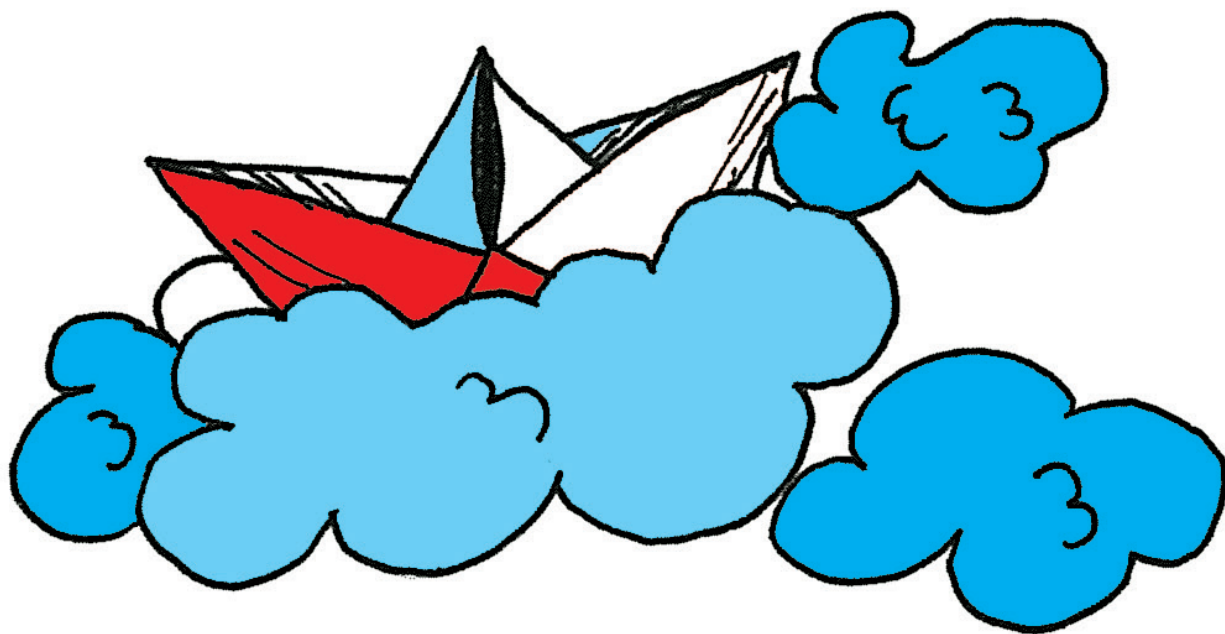
...pjesnikinja svojom potragom za egzistencijalnim smislom, a smisao je možda u svemu oko nas, snijegu prije otapanja, smijehu, zadire u dušu onih

koji čitaju. Traži sklonište, a ni vlastito joj tijelo nije dovoljno veliko da obgrli sve koje voli kada po njima pljušte životne nevere. Suze liječe ranjenu dušu, suze i stihovi koji nimalo nisu djetinjasti, a sebe vidi kao dijete kojem treba briga i pomoć. Stihovi su iskaz zrele umjetničke duše. U njoj se rađa nova snaga, vatrena energija, osjeća se moćnom i snažnom da spasi Svijet, a potreba za činjenjem dobra intenzivna je, ali ipak treba voljenog, iako se tome opire i to mu pjesničkim umijećem indirektno priznaje.

...u bijegu od mušica koje kao da namjerno muče, poput životnih nedaća, izlaz traži u krošnjama, ali tuđim. Motivi iz prirode, koju jako voli, i ovdje su u neraskidivoj vezi s njezinim emocijama. Krade poljupce jer ne osjeća pripadnost i misli na Njega. Želi rekapitulirati život i odmrstiti zamršene konope, a sve to kako bi mogla voljeti jer Ljubav je smisao. Treba moći voljeti, jako ili manje jako, a za ljubav treba dobiti krila, krila i veliko srce za koje misli da nikako ne raste, ali rastu i bujaju snažni, najsnažniji stihovi i urezuju tragove u čitateljevo srce.

Ivana Jarebić,
prof. hrvatskog jezika i književnosti u Trogiru

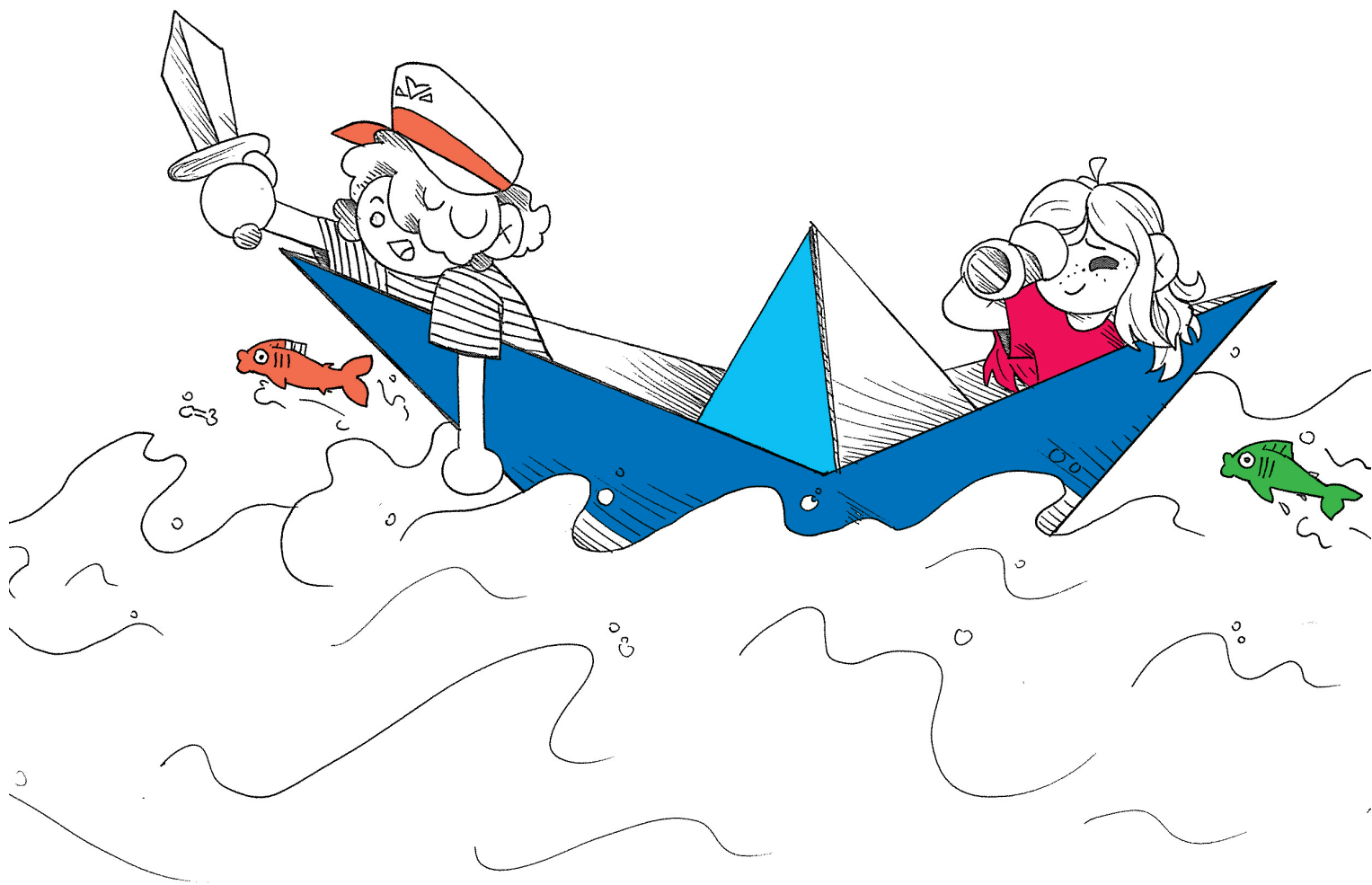
Puštam papirnatu lađu – prikaz zbirke pjesama

...dijete je prije svega čudo samo sebi, a onda mu je čudesan i svijet u koji je došlo pa je sve što vidi i dotakne, pomiriše i čuje prvo i kao takvo neponovljivo. Prvi mirisi hrane, prostora i drugih bića, prve boje jutra, prvi zvukovi ljeta, prvo, prvo...Vrijeme je za dijete kružno, cjelovito, neodvojivo od doživljaja vlastitog bića. U njemu dijete može dugo stajati i bivati tako okruženo doživljajem kao zagrljajem. Kad odrastemo, vrijeme se sve više upravlja nekom svom cilju i postaje linearno, krećući se od jedne točke prema drugoj, pri čemu sve jasnije biva da čovjek kao biće ima svoj početak i svoj kraj. Protiv tog linearnog vremena i njegovog neumitnog protjecanja buni se poezija pjesnikinje Filipe koja se kreće od osjećaja preplavljenosti vremenom i životom koji teče do tihe, ali vrlo oštre pobune kroz ironiziranje stanja u koja zapada lirski subjekt pokušavajući držati dah iznad površine dok osjeća kako se u životu povremeno, zapravo često, utapa...

...Iako papirnati brodovi kojima završava zbirka mogu simbolizirati sigurno potonuće nečega što život započinje sa željom u ostvarenje cilja (jer brodovi uvijek nekamo plove, u neke luke...), u toj je slici sadržana sva tragična ljepota ove poezije – papirnatu brodove puštaju djeca koja u mašti njima oplove cijeli svijet i onda kad brodova odavno više nema.

Poezija pjesnikinje Filipe iskrena je, puna paradoksa kojih je pun i život te upućuje na lirski subjekt koji suptilno doživljava svijet, promišlja ga, osjeća, dopušta mu da ga ranjava, ali te rane pretvara u stihove koji nose život, ne daju mu da potone, bore se za njega i na kraju smisao pronalaze u jednostavnoj istini da život treba pustiti s nadom, baš kao i papirnati brod, iako će možda jednom i potonuti.

Ivana Bašić, prof. hrvatskog jezika i književnosti u Zagrebu

Literatura:

Bašić, Ivana (2021) *Biblioterapija i poetska terapija: Priručnik za početnike*. Zagreb: Balans centar.

Bušljeta, Rona, Piskač, Davor (2018) *Literarna biblioterapija u nastavi književnosti*. Zagreb: Hrvatski studiji.

Željko Ključević i suradnici, (2016). *Zaštita i unapređenje mentalnog zdravlja djece i mladih – uloga javnozdravstvenih projekata* https://nzjz-split.hr/wp-content/uploads/2021/05/zastita_mentalnog_zdravlja_djece_i_mladih_knjiga-1.

Vlastelica, M. (2014). *Rani odnos majka-dijete u svjetlu neuroznanstvenih spoznaja*. Zagreb: Medicinska naklada.

Božičević, V., Brlas, S., Gulin, M. (2012) *Psihologija u zaštiti mentalnog zdravlja, Zavod za javno zdravstvo „Sveti Rok“ Virovitičko – podravske županije*, Virovitica: Grafiti Becker

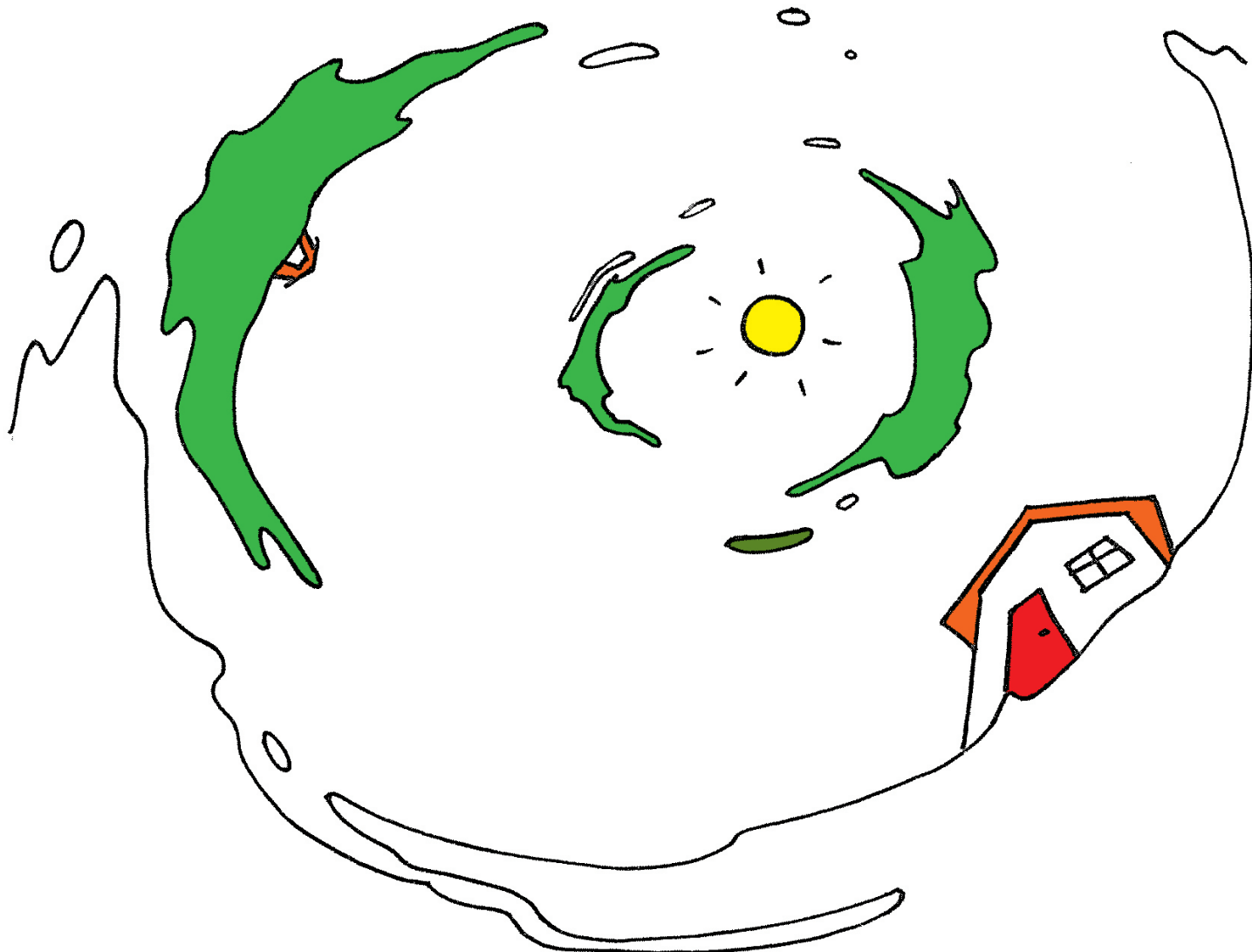
Janavičiene, Daiva *Bibliotherapy process and type analysis: review of possibilities to use it in the library*. // Tiltai 53, 4 (2010).

Bašić, J. (2009). *Teorije prevencije: prevencija poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja djece i mladih*. Zagreb: Školska knjiga.

Sujoldžić, A. Rudan, V., De Lucia, A. (2006). *Adolescencija i mentalno zdravlje*: Institut za Antropologiju: Zagreb.

Jones, Jami *A Closer Look at Bibliotherapy, Young Adult Library Services*, vol. 5, /br. 1 (2006).

Oatley, K, Jenkins, J.M. (2003). *Razumijevanje emocija*. Jastrebarsko: „Naklada Slap“.

Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije
Služba za mentalno zdravlje

www.nzjz-split.hr

 NE ovisni DIR

 zdrave_ideje